

PRIKAZI I KRITIKE

NIKO KURET, PRAZNIČNO LETO SLOVENCEV, Starosvetne šege in navade od pomladi do zime, Mohorjeva družba, Celje, I, 1965, 328 str.; II, 1967, 268 str.; III, 1970, 243 str.; IV, 1970, 560 str.

Cjelina ovoga izdanja logično je razdijeljena u četiri odsjeka, od kojih je svaki obuhvaćen u jednom od 4 sveska: u prvom proljetni običaji, u drugom ljetni, u trećem jesenski i u četvrtom zimski. Premda ta razdioba neće biti nigdje idealna s obzirom na razumljivu kolebljivost granica godišnjih doba po narodnom shvaćanju, može se s praktičnih razloga i ovdje posve opravdati. Kako je tekst pisan u nekom poučno-publicističko-popularnom tonu, ne može tu stručnjak tražiti više od iznoženja folklornih činjenica, upravo golemoga mnoštva činjenica, pojedinosti običaja, naziva s njima u vezi — mnoštva, koje upravo iznenađuje s obzirom na broj Slovenaca i na veličinu njihova etničkog prostora.

Daleko bi premašilo namjenu ovakva prikaza osvrtnati se redom makar i samo na važnije slučajeve slovenskih tradicija godišnjih običaja u ovom djelu. I pronalaziti sad u ovom, sad u onom značajne analogije ili istovjetnosti s jedne strane sa susjednim hrvatskim (napose kajkavskim) prostorom, na drugoj strani s alpsko-njemačkim, a dalje, u manjem broju, i s talijanskim i mađarskim. To je dobrim dijelom učinio sam autor, koji ne propušta da poveže ono što je i za laičkoga čitača korisno povezati (npr. običaje oko Pehltre-babe s cijelim ostalim alpskim kompleksom »Perchte«, ili oko božićnih »jaslica« i drugo).

Za stručnjaka je u *Prazničnom letu Slovencev* neosporno korisno, u jednu ruku, spomenuto je neobično mnoštvo starijega i novijega (nepoznatoga ili bar vrlo teško pristupnoga) materijala činjenica, sustavno pregledno svrstanih i stoga za svrhe studija lako pronalazivih, a, u drugu ruku, onaj veći dio četvrtoga sveska sadrži obilje napomena uz pojedine odsječke, odnosno teme, svrstanih pregledno po stranicama teksta i svuda s navodima autorovih izvora. Tu su na kraju i neki dodaci k II, III i IV knjizi i 3 kazala: stvarno (vrlo iscrpno i po tome što nisu registrirani samo običaji i njihove pojedinosti nego i predmeti koji su samo u nekoj daljoj vezi s kojim običajem — npr. kišni plašt od »ličja« u nekom reliktnom spomenu pokladne »lavfarske« figure »ta ličnatega« u Cerknom ili brezove metle u vezi s pokladama, i dr.), zemljopisno i osobno (autorsko i drugo), sva tri savjestan rad Helene Ložar-Podlogarjeve. Velika je, međutim, šteta za stručnjake što u te popise nisu ušli i podaci iz »Opomba«, a tih bi bio velik broj, napose onih jedino tu spomenutih izvora i izdanja koja nisu navodena u samu tekstu (a samo je on iscrpen za ovaj registar). Tako upravo tu među napomenama može stručni čitač naći mnoge

izvore osnovne važnosti (npr. niz radova L. Kretzenbachera, F. Kotnika, za ivanjske običaje posebno značajne davne priloge B. Thomschitscha i J. Kapelle itd.). Primjetno je ipak da se ni među pobilježenim izvorima u tim »Opombama« ne nalaze neki izvori koji sadrže podatke katkada osnovne važnosti za materiju *Prazničnoga leta* (npr. Johana Csaplovicsa *Croaten und Wenden in Ungarn*, Pressburg 1828; Georga Grabera *Der Schlag mit der Lebensrute*, »Carinthia«, I, Klagenfurt 1910; Leopolda Kretzenbachera »Rusa« und »gambela« als *Equidenmasken der Slowenen*, »Alpes orientales«, IV, Firenze 1966. i nekoliko drugih manje značajnih, pa — last but not least — autorov temeljit naučni prilog *Der Weihnachtsblock bei den Slowenen*, »Alpes orientales«, III, Basileae 1961). Našlo bi se i još po koje značajnije zrno za dopunu građe slovenskih godišnjih običaja, napose za one koji će se ovim djelom služiti kao do sada najbogatijim stručnim izvorom činjenica o njima. Tako bi bila korisna koja riječ o slovenskom izrazu *letnice* za »Uskrs« (ispr. npr. u rječniku Wolf-Pleteršnikovu, posebno s obzirom na moguću vezu s češkim *letnice* za »Duhovi«); jedva se iz nekih podataka ovdje može naslutiti da su slovenske djevojke (na Ivanje) plele vijence i bacale ih u tekuće vode radi gatanja o tome otkuda će doći suđenik (nešto takvo bilježi Valvasor i po jednom starijem izvoru F. Kotnik a potvrđuje se i u susjednih Hrvata i osobito u sjevernih Slavena). — Obrnuto, zacijelo ne bi djelo ništa gubilo kad na više mjesta u tekstu ne bi bilo staromitologijskih zaleta, kao što je npr. o »veri v sončno božanstvo« (str. II/85, 100. i 138. unatoč rečenom na str. 139) ili o Kurentu kao nekom starom slavenskom božanstvu (npr. str. III/35. to tim prije što se u napomeni uz to mjesto bilježi da se osporava autentičnost bajke o Kurentu koja bi to potvrđivala — str. IV/445). Jer takve teze, upletene u tekst, mogu dalje zarazno djelovati (kako se u prošlosti i odviše često dešavalo, pače kod stručnjaka). Osim toga, sve bi četiri knjige jamačno samo dobile da je ilustrativna strana drukčija, raznoličnija, manje monotono manirirana (npr. u I knjizi iza str. 96. s nemogućim plugom, ili slika iza str. 240. i druge). Dobre fotografije ili crteži zacijelo bi uvelike pomogli ne samo privući pažnju na djelo nego i podacima o njihovu podrijetlu poslužili valjanoj informaciji čitača.

Lik cijeloga ovog djela ne bi bio zaokružen kad bi ostalo nespomenuto da tu nisu prikazani samo i jedino godišnji običaji u najužem smislu izraza (s njihovim pripadnostima) nego, ne jednom, i takve pojave koje se normalno ne običavaju uzimati kao »običaj« (Brauch, Brauchtum, customs, coutumes i dr.), pa se tu nalazi i (sažetih) opisa gospodarskih i ruktovornih djelatnosti s područja Slovenije — npr. stočarske (»planšarstva« — III, str. 22—30), berbe (III, str. 31. i d.), lova na puhove (III, str. 97. i d.) i dr. — premda je to izričito rečeno samo usput u završnom osvrtu (IV, str. 369). — Kad se uzme prosuđivati cjelina ovoga krupnog pothvata slovenskoga narodopisja s njegovih ukupno blizu 1400 stranica, s oko 30 stranica stručnoga aparata i tri indeksa, pa činjenica da je rađen oko 10 godina, svatko će mu bez sumnje odati priznanje i kao sustavnom koncentriranom izvoru, gotovo priručniku građe za stručnjake, i kao narodopisnom publicistički informativnom djelu i kao svoje vrste spomeniku onome o čemu autor kaže (I, str. 6) »da je bilo življenje našega ljudstva v prejšnjih dobah kulturno bogato, bogatejše kakor si ga mora predstavljati današnji civiliziranec« i dalje (I, str. 5) da je to »izročilo, ki ga zase kdo lahko odklanja, ki pa vseeno ostane del narodove kulturne dediščine«.

Milovan Gavazzi